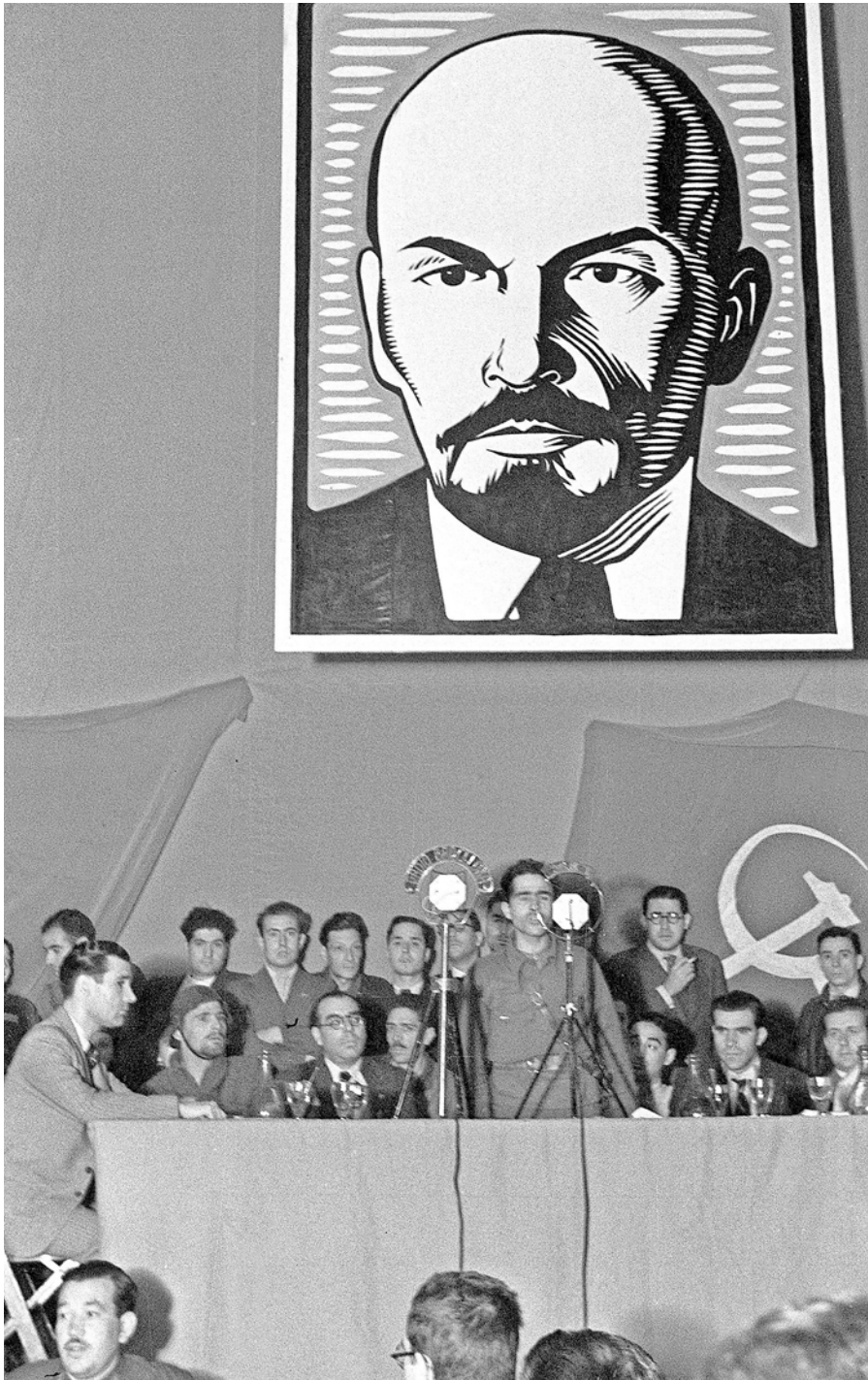

Trajectòria i llegat del PSUC

Miting del PSUC i la UGT de benvinguda a un vaixell rus amb aliments, l'octubre de 1936. Al micro el cap de les milícies del front d'Aragó, José del Barrio. A la seva dreta, amb ulleres, assegut, Joan Comorera, secretari general del PSUC.

L'historiador Giaime Pala fa una síntesi de la història del PSUC, 80 anys després de la seva constitució com a partit, el 23 de juliol de 1936.

*Article de Giaime Pala
(professor associat a la UAB i UdG)*

Aquest mes de juliol es compleix el 80 aniversari del naixement del Partit Socialista Unificat de Catalunya (PSUC). Es tracta, doncs, d'una bona oportunitat per recordar una de les experiències polítiques més significatives que va produir l'esquerra catalana al segle XX. I de fer-ho partint de dos conceptes que, al meu entendre, en van caracteritzar la trajectòria històrica: l'emergència i l'eficàcia.

Un partit per fer front a l'emergència

D'entrada, l'emergència, és a dir, el fet que el PSUC va néixer i operar en períodes històrics sempre delicats i sovint dramàtics. Això és quelcom que es pot notar des de la seva mateixa fundació, fruit de les reflexions de quatre partits catalans d'esquerres (Federació Catalana del PSOE, Partit Comunista, Partit Català Proletari i Unió Socialista) iniciades després de la repressió governamental conseqüència de la revolta d'octubre de 1934 i finalitzades amb la unificació sancionada pocs dies després del cop militar contra la República el juliol de 1936. El PSUC, per tant, es va

presentar oficialment com un partit plural, marxista i frontpopulista, capaç d'aglutinar amplis estrats de les classes treballadores i de la petita burgesia i d'assegurar l'estabilitat política mitjançant la prioritització de l'esforç de guerra i la col·laboració entre els Governos de la Generalitat i el de la República.

Aquesta estratègia, tot i que va proporcionar al PSUC un consens notable en termes d'afiliació (s'ha calculat recentment que va arribar a tenir uns 50.000 militants el 1938), aviat va entrar en conflicte amb les d'altres forces revolucionàries com el POUM i la CNT i, més important encara, no va impedir la derrota del bàndol republicà el 1939, arran de la qual els quadres del partit es van veure obligats a exiliar-se a França i Amèrica Llatina. De manera que el PSUC, que en la dècada dels quaranta va abandonar la pluralitat ideològica de 1936 per transformar-se en un partit comunista clàssic, es va veure obligat a actuar en la clandestinitat i enfront d'un aparell policial ben organitzat. Encara no tenim dades precises sobre el nombre de comunistes afusellats, torturats, empresonats o exiliats en els anys del règim franquista. Però sí que sabem, per exemple, que dels 1.032 antifranquistes catalans que el Tribunal d'Ordre Públic va processar entre el 1964 i el 1976, almenys la meitat van ser militants del PSUC (processats com a tals o pel fet de pertànyer a Comissions Obreres). I que de processats seus per la justícia militar en els anys 1939-1963 en foren encara més. En definitiva, la llarga dictadura de Francisco Franco va ser, després de la Guerra Civil, el segon període dramàtic que va viure el PSUC. El tercer període va ser el de la transició a la democràcia (1976-1982), que no va ser dramàtic però sí summament delicat i que al final el partit no va aguantar a causa dels conflictes ideològics interns i també per la tensió que va provocar la decisió de seguir una política de consens institucional (aprovació de la Constitució de 1978 i dels Pactes de

La Moncloa) just en un moment en què la crisi econòmica colpejava durament la seva base obrera. Aquests factors van empitjorar el clima dins el PSUC fins a causar-ne la implosió el 1982, conseqüències de la qual van ser la sortida de militants que crearen el Partit dels Comunistes de Catalunya i l'abandonament de la política activa per part d'altres afiliats. Des de llavors, l'espai comunista català no ha tornat mai més a tenir el pes polític d'abans.

Un partit eficaç

El segon punt que explica la trajectòria del PSUC fins a la Transició, i en bona part l'èxit polític a partir del 1939, és l'eficàcia de la seva teoria i acció militant. En efecte, no estava escrit en el destí que el partit esdevingués l'organització democràtica catalana més forta en els anys de la dictadura. Això va ser degut a la seva capacitat de formular propostes polítiques inclusives i d'impulsar iniciatives originals en el marc d'una societat catalana que ja no era la de la dècada republicana. Cito aquí les més importants: el moviment estudiantil que va dur a la destrucció del Sindicato Español Universitario falangista i a l'articulació del Sindicat Democràtic d'Estudiants de Barcelona; la fundació del moviment sociopolític de Comissions Obreres; la nova política unitària catalana que donaria vida a l'Assemblea de Catalunya, l'objectiu de la qual fou impulsar la llibertat, l'amnistia i el dret a l'autodeterminació del Principat; i el moviment veïnal, que va potenciar i coordinar les lluites dels barris i pobles catalans per tal d'obtenir els serveis socials que es necessitaven i millorar la qualitat de vida dels ciutadans.

Per descomptat, aquests moviments van ser protagonitzats no només per militants comunistes, sinó també per activistes cristians, llibertaris, nacionalistes i socialdemòcrates; en tot cas, el PSUC en va ser l'autèntic motor. Aquest és el motiu pel qual el partit va créixer el seu prestigi i la capacitat de reclutament, fins al punt que el 1975 (any de la mort del general Franco) ja comptava amb 5.000 militants clandestins; una xifra que augmentaria fins als 40.000 militants després de la legalització obtinguda al maig de 1977.

El llegat del PSUC

Probablement el millor llegat del PSUC té a veure amb algunes idees clau i característiques que van vertebrar la pràctica dels seus activistes durant molts anys. D'entrada, la convicció que aquell partit no era un fi en si mateix, com dissortadament pensen certs protagonistes dels partits d'avui, sinó un instrument per assolir una societat basada en la justícia social i en la participació política de les classes populars. I en segon lloc, que va ser una àgora on milers de ciutadans formats en el nacional-catolicisme franquista van aprendre a debatre i a sortir de l'atomització social, a incorporar una visió de gènere per contrarestar el masclisme de l'època i a no tenir por a l'hora de solucionar col·lectivament els problemes de la societat. Va ser, en suma, una escola de vida que va marcar algunes generacions d'activistes i que els va ensenyar a creure en una nova cultura política solidària i fraternal. Vull pensar que aquest és el llegat al qual miraran tots aquells partits i moviments socials que ara lluiten per construir un món millor. •

EL PSUC ES VA PRESENTAR, EL JULIOL DE 1936, COM UN PARTIT PLURAL, MARXISTA I FRONTPOPULISTA